

TOPLUMSAL MEŞRUIYETİN İLETİŞİMSEL GERÇEKLİĞİNDE DİLİN YERİ¹

The Place of Language in the Communicative Reality of Social Legitimacy

Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ*

Geliş Tarihi: 10.04.2026 | Yayına Kabul Tarihi: 30.06.2026

Öz

Bu makale, toplumsal hayatta meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde dilin önemine odaklanmaktadır. Araştırmanın temel sorusu şudur: "Meşruiyet, bir bütün olarak toplumun iletişimsel gerçekliğinde dille ilişkili olarak hangi önemde ve nasıl kendini göstermektedir?" Makalenin temel konusu, belirtilen soruyla ifade edilen probleme dayalı olarak meşruiyet-iletişim ilişkisi ekseninde ortaya çıkan iletişimsel meşruiyet gerçekliğinde dilin yerinin önemi ve keyfiyetidir. Toplum hayatında can alıcı boyutlardan olan meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin dille karşılıklı ilişkilerinin incelendiği makalede amaç, toplumsal bir olgu olarak meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde dilin yeri ve önemini anlamaktır. Toplumda meşruiyetin iletişimsel

Abstract

This article focuses on the importance of language within the communicative reality of legitimacy in social life. The fundamental question of the research is: "How does legitimacy manifest itself in relation to language within the communicative reality of society as a whole?" The main subject of the article is the place of language in the reality of communicative legitimacy that emerges on the axis of the legitimacy-communication relationship, based on the problem expressed by the stated question. The aim of the article, which examines the reciprocal relationships between language and the communicative reality of legitimacy, a crucial dimension of social life, is to understand the place and importance of language in the communicative reality of legitimacy as a social phenomenon.

¹ Bu makale, yazarın Meşruiyetin İletişimsel Gerçekliği (Okumuş, 2026) başlıklı doktora tezinden (ss. 1-9, 60-61, 71-77, 205-208) üretilip geliştirilmiştir.

* Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, ejder.okumus@asbu.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-1337-3255.

gerçekliğinde dilin yerini odağına yerleştiren çalışma, anlamacı metodolojiyle literatür taraması yöntemiyle yürütülmüştür. Çalışmanın problemi, kaynak belgelere başvurmak ve onların bulgularından yararlanmak suretiyle anlaşılabilir anlamlandırılmaya ve değerlendirilip yorumlanmaya çalışılmıştır. Meşruiyetin toplumsal ilişkilerin bütün boyutlarında kendini gösteren bir gerçeklik olduğu düşünülürse, toplumsal hayatta iletişimin de meşruluk temelinde gerçekleştiği anlaşılır. Aynı şekilde meşruluğun da bir iletişim ve etkileşim gerektirdiğini söylemek gerek. O halde sosyolojik olarak iletişim-meşruiyet ilişkisi, sıkı ve birbirinden ayrılmaz bir ilişkidir. İletişim meşruluğa dayalı olarak varlık kazanır. İletişim ilişkisi meşruiyet ilişkisidir. Sonuç olarak meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, toplumun ve dolayısıyla insan hayatının zorunlu bir boyutudur. Bu zorunlu gerçeklikte dil de temel boyut ve etkenlerdendir. Dil, toplumsal hayatın kalbidir. Dil olmadan toplum gerçekliğinin tekemmül etmesi, meşruiyetin iletişimsel olarak gerçeklik kazanması mümkün değildir. O halde dil, toplum hayatının zorunlu bir boyutu olan meşruiyetin iletişimsel gerçekliği için hayati derecede mühimdir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Toplum, Meşruiyet, İletişim, Meşruiyetin İletişimsel Gerçekliği.

This study, which focuses on the importance of language in the communicative reality of legitimacy in society, was conducted using a literature review method based on interpretive methodology. The problem of the study was understood, interpreted, and evaluated by referring to source documents and utilizing their findings. If legitimacy is considered a reality that manifests in all dimensions of social relations, it is understood that communication in social life also takes place on the basis of legitimacy. Similarly, it must be said that legitimacy also requires communication and interaction. Therefore, sociologically, the relationship between communication and legitimacy is a close and inseparable one. Communication gains existence based on legitimacy. The communication relationship is a legitimacy relationship. Consequently, the communicative reality of legitimacy is a necessary dimension of society. In this reality, language is also a fundamental dimension. Language is the heart of social life. Without language, the development of social reality and the communicative realization of legitimacy are impossible. Therefore, language is vitally important for the communicative reality of legitimacy, which is a necessary dimension of social life.

Keywords: Language, Society, Legitimacy, Communication, The Communicative Reality of Legitimacy.

GİRİŞ

Bu makale, meşruiyet (M), iletişim (İ) ve gerçeklik (G) kavramlarının bir araya gelmesiyle oluşan meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde (MİG) dilin yerini inceleme konusu yapmaktadır. Çalışma, başlıkta ifadesini bulduğu şekliyle dört anahtar kavrama dayanmaktadır. Bu anahtar kavramlar, meşruiyet, iletişim, gerçeklik ve dildir. Buna bir bütün olarak meşruiyetin iletişimsel gerçekliği kavramsallaştırması da eklenirse beş kavramdan bahsedilebilir. Çalışma, söz konusu beş kavram birlikte düşünülerek toplumsal hayatın, üzerine kurulduğu meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde dil olgusuna odaklanmaktadır. Bu durumda araştırmanın temel sorusu şudur: Meşruiyet, bir bütün olarak toplumun iletişimsel gerçekliğinde dil ile ilişkili olarak nasıl kendini göstermektedir? Soru şöyle de sorulabilir: "Toplumsal meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde dilin önemi ve yeri nedir?" Buna göre araştırma, insanların toplumsal

hayatta karşılıklı uzlaşarak iletişimsel ve etkileşimsel ilişkiler içinde meşruiyet eksenli davranış geliştirdikleri gerçeğine ve bu gerçeğin dil boyutunda nasıl oluştuğuna yoğunlaşmaktadır.

Toplumsal ilişkilerin bütün boyutlarında kendini gösteren bir gerçeklik olarak meşruiyet toplumun ayrılmaz bir yönünü teşkil eder. Toplum gerçekliğinin bütün alanlarında var olan meşruiyet, toplumda, toplumsal ilişkiler ağında makbuliyet, makuliyet, rıza, haklılık, geçerlilik ve tasdik durumunu ifade eder. Geniş anlamda toplumsal meşruiyet, toplumsal hayatta var olan veya ortaya çıkan bir durumun, alınan bir kararın, yapılan bir işin, bir kurumun, ortaya konulan bir eylemin, bir uygulamanın, toplumda geçerli normlar, değerler, inançlar, ahlaki yargılar, duygular, tanımlar, ideoloji ve bilgi sistemi içinde insanlar katında faydalılığına, arzu edilirliğine, sorumlu oluşuna, uygunluğuna, yeterliliğine, izah olunmuşluğuna, makbullüğüne, makullüğüne, haklılığına, rıza ile kabulüne, geçerliliğine ve yerindeliğine dair düşünce, algı veya varsayımına dayalı bir sistem veyahut bir ilişki biçimi demektir (Berger ve Luckmann, 1967; Gellner, 1974a; Adams ve Mikelson, 1987; Suchman, 1995; Deephouse vd., 2017).

Meşruiyet, bir toplumda, bir toplumsal ve iletişimsel sistemde ne kadar fazla ve güçlü ise, o kadar az fark edilir. Fakat meşruiyet sorgulandığında, zayıfladığında, azaldığında, kayıp ve krizlere maruz kaldığında veya yok edildiğinde, onun ne kadar önemli olduğunu fark ederiz (Boulding, 1974: 76). Kısaca meşruiyet mekanizmasının ve meşrulaştırma süreçlerinin olmadığı bir toplumsal dünya mümkün değildir. Bu demektir ki meşruiyet, iletişimsel gerçeklik boyutunda da oldukça mühimdir. Toplumsal hayatta iletişim, meşruluk temelinde gerçekleşir (Habermas, 1981a, 1981b). Meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde dile, dilin meşruiyetin iletişim düzlemindeki gerçekliğiyle etkileşimine yoğunlaşan bu çalışmanın söz konusu odak problemi ve konusu, sosyolojik ve iletişimsel araştırmalar bakımından önemli ve araştırmaya değerdir.

Sosyolojik olarak iletişim-meşruiyet ilişkisi, sıkı ve birbirinden ayrılmaz bir münasebettir. Toplumda iletişim-meşruiyet ilişkisiyle ortaya çıkan meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, iletişimin meşruluğa dayalı olarak varlık kazandığına, meşruiyetin de iletişim ilişkisinde anlamlı olarak tezahür ettiğine göndermede bulunur. Bu çerçevede belirtmek gerekir ki toplumsal-iletişimsel bir fenomen olarak dil, toplumda bir bütün olarak meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde çok önemli bir yere sahiptir.

Toplum hayatının zorunlu boyutu olarak meşruiyetin iletişimsel düzlemde gerçeklik kazanmasının dil boyutunda incelendiği bu makalede amaç, meşruiyetin toplumda iletişimsel gerçekliğinin dil ile etkileşimiyle bu etkileşimde ne gibi önemli parametrelerin olduğunu araştırıp anlamaktır. Bu amaç kapsamında meşruiyetin iletişimsel gerçekliğini dil boyutuyla odağına alan makale, anlamacı metodoloji izlenerek nitel araştırma kapsamında yürütülmektedir. İnsanların gerçek dünyadaki rollerinde hayatlarının anlamını bütüncül ve inşacı bir bakış açısıyla inceleyip gerçek dünyanın bağlamsal şartlarını dikkate almaya yönelik bir araştırma sürecinin izlendiği (Yin, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2000) nitel araştırma ile çalışmada, meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, literatür taraması çerçevesinde konuyla ilgili daha önceki kaynak belgelere başvurmak, onların bulgularından yararlanmak suretiyle anlaşılıp anlamlandırılmaya ve değerlendirilip yorumlanmaya çalışılmaktadır.

Belirtilen metodik çerçevede yürütülen araştırma, her bilimsel çalışma gibi metodolojinin de bir parçası olarak belirli sınırlılıklara konudur. Öncelikle bu çalışma toplumun, toplumsal hayatın iletişimsel gerçekliği içinde meşruiyetin dil ile ilişkisine odaklanmakla sınırlanmaktadır. Bu demektir ki toplumun meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde dil boyutu dışında başka önemli boyutları da mevcuttur. Fakat bu çalışma, sınırlılıkları gereği dil dışındaki örneğin din gibi diğer önemli boyutları doğrudan inceleme konusu yapmamaktadır. Araştırmanın sınırlılıklarıyla ilgili bir nokta da zaman ve mekânla mukayyet değildir. Her insanî çaba gibi bu çalışma da zamanla sınırlıdır. Çalışma bu zamansal sınırlılıklara uygun olarak belli bir zaman planlaması dahilinde yapılmıştır. Yayımlanma süreçleri de aynı şekilde zamansal sınırlamaların parçasıdır. Zamanla ilişkili olarak mekân da çalışmayı sınırlandıran önemli belirleyici etkenlerdendir. Çalışma, konuyla ilgili dökümanları incelemeye, kaynaklardan veri toplamaya ve toplanan verileri değerlendirip metin haline getirmeye belirli mekânsal sınırlılıklar içinde yönelmiştir.

Bu çalışmanın merkezi konusu olan meşruiyetin iletişimsel gerçekliği-dil ilişkisini sosyolojik ve iletişimsel olarak inceleyip araştırmak, şüphesiz büyük önemi haizdir. Lakin konuyla ilgili bilimsel çalışmaların sayısının, konunun bahsedilen önemiyle doğru orantılı olduğunu söylemek zordur. Genel olarak meşruiyetin toplumsal olarak anlamı üzerine bazı çalışmaların olduğundan bahsedilebilir (Bkz. Adams ve Mikelson, 1987; Aşkın, 2018; Atay 1997; Gellner, 1974a; Habermas, 1975, 2001; Okumuş, 2010; Welinder, 2023). Bu çerçevede meşruiyetin toplumsal hayatın bütün boyutlarındaki tezahürlerine dair bilimsel çalışmalar dikkate değerdir (Berger ve Luckmann, 1967; Gellner, 1974a). Son tahlilde meşruiyetin toplumsal ve iletişimsel gerçekliği bağlamında farklı alan veya boyutlarda kendini gösterdiği realitesiyle ilgili çeşitli bilimsel çalışmaların yapıldığından bahsetmek mümkündür (Akkanat, 2011; Aşkın, 2018; Berger ve Luckmann, 1967; Güven, 2007; Kurt, 2022; Okumuş, 2010; Orta, 2013).

Meşruiyetin toplumsal gerçekliğinde siyaset alanındaki meşruiyet ilişkileri hakkında bilimsel çalışmaların (Weber, 1993, 1995, 2019; Gellner, 1974a, 1974b, 1983; Toland, 1983; Lipset, 1986; Sternberger, 1968; Habermas, 1975, 1981a, 1981b, 1996, 2006b; Kayalı, 1994; Özkazanç, 1998; Akyüzoğlu, 2012; Çetin, 2001; Akkanat, 2011; Alaranta, 2011; Türk, 2018; Çetin, 2019; Çatalbaş, 2021; Kurğan, 2022, Albayrak, 2023; Bilgi, 2023; Kıcıroğlu, 2024; Tandoğan, 2025) yanında meşruiyetin medya aracılığıyla toplumsal planda gerçeklik kazanması ve medyada tezahür etmesi çerçevesinde iletişim çalışmaları veya bilimleri kapsamında bazı çalışmalar (Bkz. Avcı, 2008; Brecht, 1970; Dahlgren, 2005; Orta, 2013; Özmen, 2004; Vincent, 1996) olduğundan da bahsedilebilir. Medyanın kültürel, ekonomik ve siyasi alandaki tutum, eylem, karar ve süreçleri meşrulaştırmadaki önemi üzerine çalışmalar (Adorno, 2014; Alyakut, 2019; Korthagen ve Van Meerkerk, 2014; Kurt, 2022; Okumuş, 2018; Van Dijk, 1993, 1999; Yolcu, 2023) da alana önemli katkılar sunmaktadır. Meşruiyetin iktisat bağlamı üzerine yapılan bilimsel çalışmalar (Weber, 1985, 2019) olduğu gibi din bağlamıyla ilgili araştırmalar (Berger, 1967; Berger ve Luckmann, 1967; Çetin, 2025; Okumuş, 2005; Akyüzoğlu, 2012; Kurğan, 2022; Aşkın, 2018; Albayrak, 2023; Çilgin, 2023; Bilgi, 2023) da mevcuttur. Genel anlamda meşruiyetin iletişimle ilgili boyutlarını içeren bazı çalışmalardan (Boulding, 1974; Brummer, 1991; Habermas, 1975, 2001; Kihlström 2020; Lipset 1986; Mikkil Brauer-Johnsen 2019; Okumuş, 2026; Prado-Roman, Diez-Martin ve Blanco-Gonzalez, 2020; Türk, 2018; Weber, 1995; Welinder, 2023) da söz edilebilir. Doğrudan meşruiyetin iletişimsel gerçekliğini bir bütün olarak ele alan bir çalışmanın (Okumuş, 2026) varlığından da bahsedilebilir.

Bahsi geçen bilimsel çalışmalar, meşruiyetin toplumsal ve iletişimsel gerçekliğinin farklı boyutlarını ele almaktadırlar. Doğrudan meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin dil boyutuyla ilgili çalışmalar çok azdır. Eldeki bu çalışma, meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin dil bağlamını sosyolojik ve iletişimsel açıdan bir bütünlük halinde ele almak itibarıyla, konuyla ilgili eksikliklerin tamamlanması istikametinde mütevazı bir katkı olarak düşünülebilir.

1. MEŞRUIYET, İLETİŞİM VE DİL

MİG boyutlarından dil, günlük hayatımızın dokusunun ayrılmaz bir kısmını teşkil eder. Konuşmamız, dinlememiz, okumamız ve yazmamız, hatta beden hareketlerimiz, iletişim ilişkilerimiz, meşruiyet etkileşimimiz çoğu yönleriyle dile bağlı olarak gerçeklik kazanır. İnsan, evde, okulda, işte ve boş zamanlarda öğrenim ve sosyalleşme süreci içinde bulunur ve bu öğrenme ve sosyalleşme, önemli ölçüde dil aracılığıyla gerçekleşir. Dil, toplumsal ve iletişimsel bir pratiktir (Woods, 2006). Dil, toplumsal hayatın kalbidir. Dil olmadan toplum gerçekliğinin tekemmül etmesi ve dolayısıyla insanın varlık sahnesinde, yani toplumsal alanda var olması mümkün değildir. O halde dil, toplumsal bir olgu olarak insan için hayati derecede mühimdir.

MİG etkenleri arasında önemli bir unsur olan dil, toplumda, toplumsal ilişkiler ve iletişimsel etkileşimler düzleminde varlığını etkili bir şekilde gösterir. Toplum ve toplumsal aktörler, gerçeklik dünyasında dilin belirleyici olduğu iletişim ve etkileşimlerle var olur. Son çözümlemede dil ile toplum arasında karşılıklı bir ilişki var olup dil toplumla, toplum da dille varlık kazanır. Bu bağlamda dil-insan ve buna bağlı olarak dil-düşünce, dil-din, dil-grup, dil-toplum, dil-siyaset/devlet, dil-hayat tarzı ve dil-zihniyet karşılıklı ilişkilerinden bahsedilebilir (De Saussure, 1985: 5-6, 12, 24-25; Erkmán, 1987: 15-19, 28-29 vd.; Gadamer, 1998; Vardar, 1982: 10-11). Gerçekten de sosyolojik olarak grup, bütün birikimleriyle konuşarak dili meydana getirir, dil de grubun oluşması ve hayatini sürdürmesinde önemli işlevlerde bulunur (Câbirî, 1997: 106-7; Fındıkoğlu, 1958: 272-329; Wach, 1995: 68). Anlaşılmaktadır ki dil, bir bakımdan toplumun tezahürü ve yansıması iken diğer bakımdan toplumu meydana getirir. Dil, toplumsallaşma sürecinde, kültürel durum, ilişki ve proseslerde önemli bir etken olarak kayda değer tesirlerde bulunur. Aynı şekilde siyasi iletişim, sosyalleşme ve katılım vetirelerinde, toplumsal ve siyasi düzenin korunması ve devamında, yeni kurulan siyasî-toplumsal bir düzenin biçimlenmesi ve meşrulaştırılmasında, toplumsal-iletişimsel ilişkilerin inşasında ve bu ilişkilerdeki meşruiyet mekanizmasının işleyişinde dil çok müessir bir faktördür. Ayrıca toplumsal grup ve kurumların, siyasî kurum ve kuruluşların, iktisadi yapıların, ekonomik etkinliklerin ifade biçimlerinde, kimliklenmelerinde, dil, bütün şekil ve içerikleriyle temel belirleyici etkenlerdendir.

Meşruiyet ve iletişim dahil dil-toplum ilişkileri, karşılıklı, karmaşık ve çeşitlilik içeren bir yapısalığa sahiptir. Toplumsal aktörlerin müştereken paylaştıkları bir sistem olarak dil, toplumla birlikte ortaya çıkıp gelişirken toplum da dille birlikte kurulur, gelişir, iletişimsel etkileşimlerini gerçekleştirir ve varlığını devam ettirir. Bundan dolayı dil ve toplumdan her birinin diğerini içine aldığı, biri olmadan diğerinin olmayacağı açıktır (Alkan, 1979: 145-51; Benveniste, 1995). Denilebilir ki dil, kültür ve medeniyetin, geleneğin, toplumsal ilişki ve süreçlerin, zamansal ve mekânsal tezahür ile gidişatın, iletişim süreçlerinin, meşruiyet ilişkilerinin çok önemli inşa edici ve taşıyıcı unsurudur. O halde bireyi, grubu, toplumu, toplumsal olayları, dini, dinî olayları, siyaseti, medyayı,

medya-toplum ilişkilerini, din-medya-toplum etkileşimlerini, siyaset-medya-toplum münasebetlerini, toplumsal-iletişimsel meşruiyet ilişkilerini doğru anlayıp anlamlandırmak için dil, dikkatle incelenmesi ve anlaşılması gereken bir olgudur (Alkan, 1979: 145-51; Benveniste, 1995: 99, 164; Berger ve Luckmann, 1971; Okumuş, 2024; Uçar, 1997: 184; Wach, 1995).

Toplumsal hayatta insanlar arasında konuşmayı, anlaşmayı, iletişim kurmayı, meşruiyet ilişkilerini inşa etmeyi sağlayan dil, canlı bir varlıktır. Dil, daima bir süreç içinde değişir, gelişir, zenginleşir veya fakirleşir zayıflar. Dil, toplumsal bir kurumdur; toplumsal hayatta toplumsal olarak mevcudiyetini ortaya koyar. Muhtevasıyla, anlam birikimiyle, imalarıyla, işaretleriyle, göndermelerıyla, düz ve yan manalarıyla, metafor veya mecazlarıyla toplum üyelerinin uzlaşma zemini ve buluşma ortak paydasıdır. Dil, sözle, yazıyla, bedeniyle; dünya görüşü, bilgi, inanç, düşünce, kültür ve medeniyet unsurlarıyla insanların birlikte yaşamaları, anlaşmaları, yardımlaşmaları için zorunlu bir sistemdir. Dilin her toplumsal evrende kendine özgü yasaları mevcuttur ve toplumsal aktörlerin iletişim ilişkilerinde bu yasalara riayet etmeleri kaçınılmazdır. Aksi halde insanların anlaşma sağlayabilme, birbirlerini anlayabilme kabiliyeti üzerinden toplum inşa etmeleri ve dolayısıyla varlıklarını sürdürmeleri mümkün olmaz. Esasen iletişimsel meşruiyet mekanizmasının işleminde de dilin bu yönü oldukça önemli özellik ve işlevsellikler taşır.

İnsan varlığını dilin olmadığı bir varlık olarak düşünmek mümkün değildir. İnsanı, toplum gerçekliğini, inancı, fikri, kültürü, dini, ahlakı, eğitimi, hukuku, ekonomiyi, siyaseti, zamanı, mekânı, aileyi, boş zamanları değerlendirmeyi dilsiz tasavvur etmek imkân dışıdır. Çünkü dilsiz hayatın gerçeklik kazanması mümkün değildir. O halde denilebilir ki dilsiz toplum düşünülemez. Toplumda, toplumsal etkileşimsel ve iletişimsel meşrulaştırma sürecinde insanlar, sözlü ve sözsüz olarak, yazılı ve görsel bir şekilde, konuşma dili ve beden diliyle birbirleriyle muhatap olur, birbirlerine duygu, yaklaşım ve düşüncelerini ifade eder, birbirlerine karşılıklı olarak mesajlar gönderirler. Böylece iletişimsel meşruiyet gerçekliğinin inşasında dil, çok önemli bir rol oynar. Dil, toplumun, toplumsal bir aradalığın, toplumsallığın, toplumsal hayatın, iletişimsel eylemlerin ayrılmaz bir parçasıdır. İletişimde birbirlerine nispeten yakın veya uzak bir pozisyonla konumlananlar, iletişimsel-toplumsal etkileşimde muhtemelen en dolaysız, en açık ve en kolay iletişim aracı olarak konuşma dilini istihdam ederler. Belirtilebilir ki dil sadece bir iletişim aracı değil, sosyal gerçekliğimizin üzerine kurulu olduğu temeldir. Dil, uzun asırlar birikmiş insan tecrübesini, bilgi derinliğini ve anlayışını, toplumsal belleği, kolektif bilinci kendi içinde tutan ve de toplumsal-iletişimsel ilişkilerle toplumda tezahür ettiren zengin bir tecrübe, bilgi ve anlayış hazinesi görevi görerek sürekli bir iletişimsellikler dünyası inşasında işlevler görür (Okumuş, 2026).

Dil, gerçekten de insan için hayati bir varlıktır. Sosyolojik olarak konuşma dili, insanların varoluşsal organlarından biri olup düşünce, duygu ve inançlarını birbirlerine ifade etme aracıdır. Konuşma dilinden sonra yazı dili, beden dili ve dilin diğer türleri toplumsal-iletişimsel etkileşimde en önemli vasıtalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dil, kendisini meydana getiren, geliştiren, yenileyen ve kullanan toplumun varoluşsal bir boyutudur. Dil ve dil ile iletişim olmadan toplumdan, toplumsal varlık olarak insandan bahsetmek mümkün değildir. Dil, toplumun ürünüdür ve topluma bağlıdır fakat toplumun düşünce, zihniyet ve inanç yapısının, tutum, eylem ve eylemselliklerinin, hayat tarzının, teşkilat ve kurumlarının, gelenek, kültür ve medeniyetinin meydana gelmesinde, idame etmesinde, değişme ve yenilenmesinde, kültür ve medeniyet

birikiminin gelecek kuşaklara aktarılmasında büyük bir rol oynar. O halde bütün form ve içerikleriyle dil olmadan insan ve toplum gerçekliği olmaz. Denilebilir ki toplum hayatının asli boyutu olan iletişim, meşruiyet ve bu ikisiyle birlikte iletişimsel meşruiyet gerçekliği, dille anlam kazanır.

2. MEŞRUIYETİN İLETİŞİMSSEL GERÇEKLİĞİ VE DİL

2.1. Meşruiyetin İletişimsel Gerçekliği

Meşruiyet, iletişim ve gerçeklik kavramlarından meydana gelen ve onların her biriyle doğrudan ilişkili olan meşruiyetin iletişimsel gerçekliği (MİG), söz konusu kavramlardan teşekkül etse de onların matematiksel toplamından ibaret olmayıp kendine özgü bağımsız bir varlığa sahiptir. Bu bağlamda meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, iletişime özgü meşruiyet gerçekliğini, meşruiyetin iletişim sahasında varlık sahnesine çıkışına; meşruiyetin, iletişim hayatında, iletişimsel ilişkilerde çeşitli etkenlere bağlı olarak gerçekleşmesine işaret eder. Geniş anlamda meşruiyetin iletişimsel gerçekliği; meydana gelen bir durumun, alınan bir kararın, yapılan bir işin, bir kurumun, bir eylem veya davranışın, bir uygulamanın toplumda geçerli inanç, eylem, ahlak, değer ve duygu durumları ekseninde insanlar katında izah olunmuşluğu, makullüğü, makullüğü, haklılığı, rıza ile kabulü ve geçerliliği olarak kendini gösteren meşruiyetin, insanların içinde yaşadıkları, sürekli bir diyalektik münasebetle birbirlerini inşa ettikleri toplumsal ve kültürel evrende karşılıklı olarak irtibat halinde olmaları anlamında iletişime ait alanda, iletişim boyutunda varlığa çıkan gerçekliği demektir. Meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, toplumsal hayatta insanların birbirlerine katılmalarında, birbirleriyle bağlantı kurmalarında, birbirleriyle konuşmalarında, birbirlerine kendilerini ifade etmelerinde, birbirlerine ileti veya mesaj gönderip almalarında, birbirleriyle haberleşmelerinde, duygu, düşünce, bilgi ve eylem paylaşımında bulunmalarında, karşılıklı uzlaşma, rıza, haklılık ve geçerlilik etkileşimi kapsamına girmelerini, meşruiyet mekanizması içinde hareket etmelerini ihtiva eder (Okumuş, 2026).

MİG'in temel bileşenlerden biri olan meşruiyet, iletişim için çok mühimdir. İletişim, meşruiyet etkileşimiyle gerçeklikle buluşur. Meşruiyet olmadan, toplumda iletişim, toplumsal hayat bütünlüğü ve sürekli işleyişi mümkün değildir. Toplumda, toplumsal ilişki ve etkileşimsel süreçler gerçekliğinde davranışların standartlar, kurallar ve örüntüler çerçevesinde ortaya konulması ve dolayısıyla sağlıklı bir toplumsal düzende yaşama, meşruiyetle mümkündür. Meşruiyet, toplumsal hayatın, toplumda meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin belkemiğidir. Meşruiyet olmadan bir bütün olarak meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinden bahsetmek mümkün değildir. Toplumun zorunlu boyutu olarak meşruiyet mekanizması ve meşrulaştırma ilişkileri, hayatı anlamlı bir şekilde yaşamak için elzemdir. Nitekim gerçekliğin toplumsal-iletişimsel olarak inşasında, meşruiyetin, geçerlilik, haklılık, makuliyet ve makbuliyet sistemi olarak meşruiyet ilişkilerinin zorunlu olduğu gözlemlenmektedir. Meşruiyet ilişkilerinin olmadığı bir toplumsal-iletişimsel hayattan bahsetmek neredeyse imkânsızdır.

MİG'in temel bileşenlerinden bir diğeri iletişimdir. İletişim, toplumun varlığı, meşruiyetin işlemesi ve toplumsal aktörler arası ilişkilerin meşrulaştırma sürecinde gerçekleşmesinin zorunlu boyutudur. İletişim olmadan meşruiyetin ve meşruiyet iletişiminin olması mümkün değildir. Toplumsal ilişkiler ve dolayısıyla meşrulaştırma ilişkileri iletişimle kurulup gerçekliğe aktarılmaktadır. İletişimin gerçekliğe aktarılmasıyla iletişimsel gerçekliğe erişilmektedir. İletişimsel gerçeklik, iletişimsel gerçekliği

buluşturup birleştiren, iletişimle başlayıp gerçeklikle buluşan ve gerçeklikle başlayıp iletişimle buluşan karşılıklı iletişimsel etkileşim vetiresidir. Toplumda insanların karşılıklı olarak bağlanmalarıyla kurulan ilişkiler ağının ifadesi olan iletişim, gerçeklikle buluştuğunda, iletişimsel gerçekliklik ortaya çıkmaktadır.

MİG'in toplumsal ilişkiler dünyasında varlık bulmasında temel bileşenlerden biri de gerçekliktir. Gerçeklik, meşruiyetin iletişimsel pratiğinin, iletişim düzleminde toplumun temel boyutlarından biri olarak gerçekleşmesinin ifadesidir. Meşruiyetin iletişimsel gerçekliği tamlamasında gerçeklik, ayrı ayrı iletişimin, iletişimselliğin, meşruiyetin ve bir bütün olarak meşruiyet iletişimi, iletişimsel meşruiyet ve meşruiyetin iletişimselliğinin toplum hayatında somut olarak varlığına işaret etmektedir. Sosyolojik ve iletişimsel olarak bakıldığında, gerçeklik olmadan meşruiyetin iletişimselliğinin varlığa çıkmadığı ve bir anlamının olmadığı söylenebilir. Gerçeklik, iletişimsel meşruiyetin toplumda tezahür edip nesnelleşmesinin, somut olarak varlık göstermesinin ve toplumsal ilişkilerde geçerli olmasının mecburi bir boyutudur.

Meşruiyet, iletişim ve gerçekliğin üçü birlikte toplum denilen varlığın var olarak hayatiyetini sürdürmesinde gerekli unsurlar olarak Meşruiyetin İletişimsel Gerçekliği Üçgeni'ni (MİG Üçgeni) meydana getirmektedir. Gerçeklik, iletişim ve meşruiyetin üçünün dayanağı olan toplum için içine katıldığında, dört temel unsurdan (Toplum, gerçeklik, iletişim ve meşruiyet) meydana gelen Meşruiyetin İletişimsel Gerçekliği Dairesi (MİG Dairesi) elde edilmektedir. Meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin toplumsal inşası, toplum denilen varlığın dünyasını bize vermektedir. Bu sebeple meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, bir bütün olarak toplumu ve toplumsal aktörleri anlamlı kılan, toplumsal aktörlerin birbirleriyle meşru iletişim halinde ortak anlamlar bütünüyle, belli bir güven, istikrar, uzlaşma ve anlaşma temelinde yaşamalarını sağlayan bir olguyu işaretlemektedir (Okumuş, 2026: 54, 190, 205-6).

Meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, sosyo-iletişimsel münasebetlerde bir insanın, grubun, kurumun, organizasyonun veya iktidarın sözünün, söyleminin, karar ve eyleminin toplum katında inandırıcı, haklı, makul, geçerli ve makbul, yani meşru olarak algılanması olayıdır. İnsanlar, örgütler, siyasal partiler, kuruluşlar, normal veya rutin iş ve işlemlerinde iletişim yoluyla meşruiyet arayışına girerler. Toplumda geçerli bir konumda yer almak ve var olmak isteyen her birey, her kurum ve kuruluş, her organizasyon, her topluluk, iletişimi insani, akli, stratejik, estetik ve ahlaki bir biçimde yöneterek haklılaşmak ve meşrulaşmak zorundadır. Bundan dolayı denilebilir ki meşruiyetin kaynağı ve dayanağı, sadece yasa, resmi yaklaşım, siyasi karar mercileri değil iletişimle toplumsal algıdır. Örneğin organizasyonların toplum sahnesinde varlık süreçleri incelendiğinde, rutin olarak iletişim sürecine girmek suretiyle kendilerini meşrulaştırma çabasına giriştikleri görülür. Bu çerçevede örgütlenmelerin, yapıları ve prosedürlerinin rasyonel, makul ve mevcut durumla ilgili algılarla örtüştüğünü ileterek meşruiyet kazandıkları söylenebilir. Bu bağlamda denilebilir ki meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, bir fenomen olarak iletişimsel meşruiyeti, iletişimsel bir gerçeklik olarak meşruiyeti, iletişime özgü meşruiyet gerçekliğini, meşruiyetin iletişim sahasında gerçekleşmesini ifade eder (Okumuş, 2026: 53-54).

Toplumda çeşitli tip veya türlerde kendini gösteren meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, insanlar arası ilişkilerin meşru olarak düzenlenip inşa edildiği bir toplumsal dünyanın en temel boyutlarındanıdır. Toplumsal hayatın gerçekliğinin asli bir boyutu olarak meşruiyet, iletişimsel düzlemde iletişimsel eylemsel ilişkilerin tarafları arasındaki ileti alışverişinde iletiyle birlikte iletilir ve böylece insanlar iletişimsel etkileşimlerle

meşrulaştırma sürecine dâhil olurlar. Dolayısıyla meşruiyet bu durumda daha önce de belirtildiği gibi iletişimin zorunlu bir unsurudur. İletişim de meşruiyetin zorunlu bir unsurudur. Meşruiyetin iletişimselliği, iletişimsel olarak gerçekliği, etkileşimcilik perspektifiyle söylemek gerekirse, meşruiyetin toplumsal olarak inşa olduğunu, özneler arası olduğunu ifade eder. Karşılıklı ileti alıp vermede bir yandan iletinin kendisi meşruiyete tâbi iken diğer yandan meşruiyet iletiye tâbidir. O halde meşruiyetle ileti arasında karşılıklı ilişki söz konusudur. Buna göre meşruiyetin iletişiminden ve iletişimin meşruiyetinden bahsedilebilir. İşte meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, toplumda insanların iletişimsel düzlemde meşruiyete bağlı olarak gerçekliği toplumsal anlamda inşa etme girişiminde bulunmalarını ifade eder. Bu bağlamda meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, meşruiyetin iletişimsel inşasının toplumsal süreçler içinde tahakkuk etme şekli ve niteliğine işaret eder (Okumuş, 2026: 56).

Toplumsal aktörler, iletişim düzleminde karşılıklı meşrulaştırma ilişkileriyle yapıp ettiklerini, alıp verme işlemlerini, mesajlaşmalarını meşruiyet mekanizması içinde meşru, yani geçerli, makul ve makbul hale getirirler. Bu manada meşrulaştırma iletişimsel süreçte gerçeklik olarak tezahür ederler. Gerçekliğin toplumsal ve iletişimsel olarak inşa edilmesinde insanlar, iletişimsel meşrulaştırmanın anlam dünyası içinde konumlanır ve iletişimsel meşrulaştırma stratejilerine başvururlar. Bu stratejiler çerçevesinde iletişimsel fiille etkileşimde bulunanlar, söz ve eylemlerini argümanlar ortaya koyarak rasyonalize etmek suretiyle meşrulaştırırlar. Karşılıklı olarak meşrulaştırmalar temelinde iletişimde bulunanlar bir tür anlaşmaya varırlar. Meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, toplumsal temeli, bağlamı ve tezahürleriyle, toplumsal ilişkileri düzenlemek suretiyle sosyal olarak inşa edilir. Toplumda yorumlama etkinliğiyle tezahür eden meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, toplumsal olarak bazı etkenlerle teşekkül eder. Kısaca "MİG Etkenleri" (Okumuş, 2026: 62-92) olarak adlandırılacak olan bu etkenler, din, eğitim, bilim ve bilgi, dil, beden, kültür, medeniyet, inanç, düşünce, ideoloji ve dünya görüşü, ahlak, siyaset, adalet ve hukuk, ekonomi, toplumsal normlar, gelenek, zaman ve mekândan oluşmaktadır. Bu etkenlerin her biri, diğerleriyle ilişkili olarak meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin inşasında rol oynamaktadırlar. Meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde bir başka önemli nokta, MİG boyutlarıdır. Meşruiyet, toplumsal hayatta iletişimsel gerçeklikte söz konusu boyutlarıyla varlık gösterir. Bu boyutlar düşünce, inanç, ahlak, bilgi, duygu, hukuk ve dil boyutu olarak tespit edilebilir. Mezkûr etkenlerle gerçekleşen MİG, belirtilen boyutlarıyla toplumun iletişim hayatında çeşitli şekillerde tesirini gösterir.

2.2. Meşruiyetin İletişimsel Gerçekliğinde Dil

Dil, meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde temel unsurlardandır. Düşünce, inanç, ahlak, bilgi, duygu ve hukuk boyutlarına ek olarak dil, meşruiyetin iletişimsel olarak gerçekleşmesinde etkili olur. Dil, bütün işaret boyutlarıyla, sözel, bedensel, kavramsal, anlamsal, sembolik, üslupsal ve söylemsel olarak meşruiyetin iletişimselliğinde ve iletişimsel düzlemde gerçekliğe çıkmasında çok mühimdir. Sesli işaretler sistemi olarak dil, toplumsal hayatın en önemli işaret sistemi olması itibarıyla meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin ayrılmaz bir boyutudur. Sosyal hayatın bütün alanlarında iletişimde anlaşma ve uzlaşmayı sağlamanın yolu olan ortak nesnelleştirmeler, öncelikle dilsel anlamlandırma ve işaretlemelerle ile sürdürülür. İletişimde bulunan kişiler, ortaya koydukları bir kararı, tutum ve davranışı birbirlerine meşru, yani haklı, makul ve makul göstermek için uygun dil geliştirir, dilsel argümanlar getirir, örneğin sözcük, ifade ve cümle formülasyonlarla konuşurlar. Konuşan, konuştuğunun, yaptığının, bir siyasi veya

toplumsal uygulamanın doğruluğunu, güzelliğini, gerekliliğini, anlamlılığını ortaya koymak, yani meşrulaştırmak için uygun üslup, anlam ve retorik mekanizmalarını devreye sokar. Bu aynı zamanda meşruiyet ve meşrulaştırmanın iletişimsel gerçekliğinde bir meşrulaştırma stratejisi olarak görülebilir (Okumuş, 2026).

Dilin iletişimsel meşrulaştırmadaki önemi, onun yapısından gelir. Bilhassa yüz yüze iletişimde dil, tam da iletişimsel etkileşimin yapısına uygun bir şekilde karşılıklı, karmaşık ve çeşitli ilişkisellik veya karşılıklılık niteliğine sahiptir. Dilin doğasında mevcut olan mezkûr karşılıklılık, karmaşıklık ve çeşitlilik, iletişim tarafları arasındaki diyalektik ilişkiyi işaretler. Bu nitelikler, dili diğer tüm işaret sistemlerinden ayırır. Konuşmada mütemadiyen üretilen sesli işaretler, konuşmacıların konuşma sürecindeki öznel niyetleriyle hassas bir şekilde senkronize edilebilir, uyumlu hale getirilebilir. Aynı şekilde öznel duygu, yaklaşım ve niyetler, dil ile senkronize bir şekilde nesnelleştirilebilir. Konuşanlar karşılıklı olarak düşündükleri gibi konuşur. Örneğin iletişim halinde konuşan iki kişi, birbirinin ne söylediğini neredeyse aynı anda duyar. Bu da iki özneliği bir nokta veya süreçte buluşturur ve öznelarası yakınlık, hatta iletişimsel dışsallaşma ve nesnelleşme sağlar. Bunu yüz yüze iletişimde başka hiçbir işaret sistemi yapamaz. Dil aracılığıyla konuşma yaparken iletişimde bulunanların her biri ayrıca kendini duyar. Bu demektir ki her bir iletişim tarafı olan kişiye, kendi öznel anlamları daima nesnel olarak sunulur. Böylece anlamlar, anlamlarla geçerlilik kazanan iletişim, iletişimsellikler, iletişimsel ilişkiler, iletişimle ortaya konulan dil, konuşma, gramer, söz ve eylem, kendiliğinden iletişim aktörleri için meşru olarak kabul edilen bir gerçek haline gelir (Berger ve Luckmann, 1967, s. 52; Okumuş, 2026).

Dil, boyutsal ve işlevsel birikimiyle, biçim ve muhtevasıyla, kelime ve kavramlarıyla, ifadeleriyle, vurgularıyla, imalarıyla, cümle formu ve kurgularıyla, ritmiyle ve sembolizmiyle toplumsal iletişimde meşrulaştırma ilişkilerinde tesirli olur. Dil, bir fikri ve eylemi kamuoyu tarafından ve iletişim halindeki insanlarca kabul edilebilir hale getirmek için gerekçelendirme ve haklılaştırma görevinde bulunur (Ananda ve Sari, 2021: 1251). O halde dil, meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde önemli etkenlerden biridir. İletişimsel meşruiyet ilişkilerinde dil, insanların sosyalleşmeleri ve birbirleriyle anlaşızlaşmalarında rol oynar (Habermas, 1981b: 14). Şüphesiz dille bağlantılı olarak semboller, kavramlar, söylem, vurgular, düz anlamlar, yan anlamlar, imalar, sesin alçılması, yükselmesi ve konuşma, toplumda oluşturduğu ortak anlamlar vasıtasıyla iletişimde meşruiyet mekanizmasında, meşrulaştırma ilişkilerinde önemli roller oynarlar.

Toplumsal-iletişimsel ilişki ve meşrulaştırma süreçlerinde dilin değişim ve farklılaşma üzerindeki etkisinin de önemli bir yeri vardır. Dil, toplumsal ve kültürel farklılaşmanın en mühim araçlarındandır. Dildeki farklılaşma, toplumsal ve kültürel farklılaşmaya işaret eder veya söz konusu farklılaşmada tezahür eder. Toplumsal farklılaşma, dilde farklılaşma olarak kendini gösterir. Toplumların farklı olmalarında, başka bir ifadeyle insanların toplumlar halinde farklılaşmalarında da doğal yaratılış ve ahlaka ek olarak dil de önemli bir etkindir (Fârâbî, 1995: 74). Toplumların farklılaşmasında dil, önemli bir etken olduğu gibi dillerin farklılaşmasında da toplum önemli bir etkindir. Dilin değişim gerçeği karşısında değişen yönlerinin bulunduğunu da söylemek lazımdır. Toplum, farklı zamanlarda, farklı şartlarda, farklı toplum ve kültürlerle karşılaşmalara bağlı olarak değişime uğrar (Fârâbî, 2008). Bu değişimle birlikte dilde de değişim olur. Dilde değişim, MİG’de değişimde çeşitli şekillerde rol oynar. Dil-toplum-iletişim ilişkilerini doğru anlamak gerçekten de çok önemlidir. Dilin

varlığıyla insanlar için toplumun ve dolayısıyla iletişimle iletişimsel meşrulaştırmanın zorunlu olması arasında kopmaz bir bağ vardır. Dil, iletişim ihtiyacına bağlı olarak gelişir. İnsanlar, toplum kurmak ve birlikte yaşamak zorunda olduklarına göre söz konusu zorunlu toplumsal hayatı mecburen iletişimle devam ettirirler. Bunun için de dile ihtiyaç vardır (Fârâbî, 1996: 17-20). O halde insanın, bir toplumun tam bir üyesi olabilmesi için dili ve dildeki lafızları kademeli bir şekilde tam olarak öğrenmeye ihtiyacı söz konusudur (Fârâbî, 2008).

Toplumsal bir olgu olarak dil ve iletişim, meşruiyet mekanizması ve meşrulaştırma ilişkileriyle ve dolayısıyla meşruiyetin iletişimsel gerçekliğiyle sıkı bağlara sahiptir. Meşruiyet ve meşrulaştırma, toplumsal ilişki ve iletişimlerle iletişimde asli unsur olarak dil sisteminde çok mühimdir. Toplumun diliyle iletişim sağlanırken meşrulaştırma süreçleriyle haklılaştırma ilişkileri devreye girer. Toplumun dili, insanlar tarafından meşrulaştırma süreçleriyle paylaşılır. İletişim dilinin meşruiyet kazanması, dilin toplumun zihniyet dünyasıyla, inanç, gelenek ve kültür kodlarıyla, değerleriyle, ahlaki ilkeleriyle, hayat tarzıyla uyumlu olmasına bağlıdır. Dilin ve dil kullanımının meşruiyetle yakın ilişkilerinin olduğu düşünüldüğünde, iletişimsel düzlemde konuşmalar, jestler, metinler, resimler ve diğer semboller; bir organizasyon, kuruluş, eylem veya uygulamanın meşru olup olmadığını ve nasıl meşru olduğunu anlamak için önemlidir. Kullanılan dil, iletişimde muhatap kişi veya kitlede olumlu yankı uyandırırsa, meşruiyet artar, daha güçlü olur. Aksi halde meşruiyet zayıflayabilir, açık verebilir ve bunu sonucunda duruma göre meşruiyet krizi ortaya çıkabilir (Naime, 2020: 87). Denilebilir ki İletişime ve iletişimde mesaj veya iletilere, iletişim taraflarınca karşılıklı olarak yapılanlara meşruiyet kazandırmada konuşma tarzı, konuşmada seçilen kelime, kavram, ifade ve cümleler, üslup, tonlamalar, sertlik ve yumuşaklık, metaforlar, göndermeler, semboller, sinyaller, mecazlar ve temsiller de iletişim alanında meşrulaştırmada etkili olurlar. Denilebilir ki dilin işlev ve amaçlarından biri, eylemi veya ifadeyi meşrulaştırmaktır. Toplumsal hayatta iletişimsel dünyada günlük dil kullanımları meşrulaştırmayla doludur. Bir kişinin yapmak istediği bir şeyi niçin yapması gerektiğini açıklamak, gerekçelendirmek ve böylece geçerli kılmak için gerekçeler, izahlar ve deliller sunma anlamında meşrulaştırma, dile bağlı olarak gerçekleşir. Konuşmacıların bir kararı ve eylemi bir grup veya toplum için/katında izah etmek, gerekçelendirmek, onaylatmak ve dolayısıyla haklılaştırmak ve geçerli kılmak anlamında meşrulaştırmada dil çok güçlü bir etkidir (Ananda ve Sari, 2021: 1249; Okumuş, 2026: 75).

Dil, toplumsal bedenin ana unsurlarından biri olarak iletişimin, meşrulaştırmanın ve iletişimsel meşruiyetin can damarıdır. Beden sosyolojisinin önemli bir ögesi olarak dil, iletişimsel meşruiyetin gerçeklik kazanması ve böylece iletişim halindeki insanların durum, konum ve eylemlerini meşrulaştırmalarında son deçe etkili bir etkidir. Konuşma dili, yazı dili ve beden dili, bütün iletişimsel meşrulaştırma süreçlerinde birincil düzeyde etkili olurlar. Bir insan iletişimde bulunduğu kişilere karşı ne kadar iyi, güzel, belîğ konuşursa, o kadar çok söylediklerinin doğruluğu ve geçerliliği konusunda onları ikna etme ve kendini meşru gösterme konusunda başarılı olur. Örneğin siyasi bir liderin halkla ilişkilerde kendini, yapıp ettiklerini geçerli ve haklı göstermek için uygun, ikna edici bir dille konuşma yapması şarttır (Kalkamanova, 2022: 225-27). Lider konuşma ve yazı dilinde kelimeleri, kavramları, ifade ve cümleleri özenle seçerse, halkla iletişimde meşrulaştırmaların daha anlamlı ve etkili olmasını sağlar. Toplumsal hayatın hiçbir alanında, dilin, örneğin kelimelerin anlamında olduğu kadar açıkça izlenebilen bir karşılıklı bağımlılık, değişime duyarlılık ve vurgu değişmesiyle karşılaşmayız. Kelime ve ona bağlı anlam, gerçekten de kolektif bir gerçekliktir. Düşünce sisteminin tamamındaki

en ufak nüans bile, tek tek kelimelerde ve taşıdığı anlam tonlarında yankılanır. Kelime bizi geçmiş tarihin tamamına bağlar ve aynı zamanda bugünün bütününe yansıtır. Başkalarıyla iletişim kurarken ortak bir anlayış düzeyi aradığımızda, kelime bireysel anlam farklılıklarını gidermek ve meşrulaştırmak için kullanılabilir. Gerektiğinde de kelime, anlam farklılıklarını ve her bireyin benzersiz deneyimlerini vurgulamak ve o şekilde meşruiyet ilişkilerini düzenlemek için bir araç haline gelebilir (Manheim, 1954: 74). Görüldüğü üzere dil, iletişimsel meşrulaştırmada, meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin inşasında önemli bir etkidir (Okumuş, 2026: 76).

3. MEŞRUIYETİN İLETİŞİMSSEL GERÇEKLIĞI, DİL VE BEDEN

Beden, insanın toplumsal hayatta insan olarak var olma mekânı ve sahnesidir. Toplum, bedenle varlıkta tezahür eden insanlardan müteşekkil bir varlıktır. Toplum da bir büyük beden olarak görülebilir. Bu bağlamda bir beden olarak toplum, bedensel ilişki ve iletişimler ağı olarak düşünülebilir. Beden, insanın insan olarak görünme aracıdır. Bu sebeple toplumsal bir varlık olarak insan, bedenle toplum sahnesine çıkar. Beden, insan varlığının aynasıdır. Beden iletişimsel bir organizma olarak, meşruiyetin iletişimsel düzlemde dil ile gerçeklik kazanmasında çok etkili bir unsurdur. Çünkü özellikle yüz yüze iletişim ve iletişimsel meşruiyet, beden ve beden dili üzerinden, bedenlerle gerçekleşir. Dilin çok önemli bir tezahür alanı ve aracı olarak beden, toplumsal ilişkilerin, iletişimsel etkileşimin, meşruiyet ilişkilerinin en önemli araçlarındandır. Toplumsal ilişkiler, insan bedenlerinin toplumda tezahürüyle gerçeklik kazanır. Bedenlerin toplumda tezahürü ise oldukça karmaşık bir süreçtir. Karmaşıklığın temelinde toplumsal hayatta bedenlerin birbiriyle karşılaşması, etkileşime girmesi ve iletişimde meşruiyet ilişkilerinde açıkça devreye girmesi bulunur (Okumuş, 2009:1-3).

Bir iletişim dili veya aracı, hatta mekânı olarak beden, çevresini etkilemek, diğer insanlara mesaj vermek ve de mesaja, söze, yapılanlara meşruiyet kazandırmak için çok ilginç görünümlemler ve müdahalelerle kendini toplumda konumlandırır. İnsan, oturup kalkarken, sokakta yürürken, ders verirken, ders alırken, konuşurken, susarken veya farklı durumlarda görünmek istediği biçimde bedenini ayarlar (Turner, 1984:1). Bu çerçevede denilebilir ki beden, toplumsal ilişkilerde, iletişimsel süreçlerde, yakınlaşma ve uzaklaşmada, bütünleşme ve çatışmada, meşrulaştırma ve gayrimeşrulaştırmada etkileyici, hatta anlamlandırıcı bir araçtır. Bedenin böyle bir araç olması, onun iletişimsel varlığının yansımasıdır. Anlaşılmaktadır ki beden, iletişimsel boyutlarıyla toplum sahnesinde yer alır. Bu bağlamda iletişimsel bedenden (O'neil, 1989:3 vd.) bahsedilebilir. İnsanlar dünyalarını, kimliklerini iletişimsel bedenle kurarlar. Çünkü iletişimsel beden, toplumsal varlık dünyasının dayanak ve tezahür noktasıdır. Beden, insanî varlığın ana rahmi ve bundan dolayı toplumsal ilişki ve iletişimin, iletişimsel meşrulaştırma etkileşiminin odağında yer alır. Toplumsal hayatın mütemadiyen inşa ve idamesinde çok önemli bir süreç olan sosyalleşme de bedensel etkileşimlerle, bedenin iletişimsel boyutlarıyla gerçekleşen bir süreçtir (Okumuş, 2009:4-5; Okumuş, 2026: 76-77).

İletişim sürecinde konuşurken veya başka bir şey yaparken bedenin duruşu, konumlanması, hareketleri, meşrulaştırmada etkili olur. Örneğin göz teması, toplumsal iletişimde bir şeye, örneğin bir söze, sözün içeriğine, karara ve uygulamaya muhatap katında meşruiyet kazandırmada çeşitli faktörleri arasında en önemlisidir. Sözsüz iletişimin de sözlü iletişimin de önemli bir aracı olan göz teması, sosyal iletişimde ve

meşrulaştırmada çeşitli faktörler arasında belki de en önemlisidir (Itier ve Batty, 2009; Jiang vd., 2017; Senju ve Johnson, 2009). Bir derste öğretmenin kendini ve anlattıklarını öğrenciler katında meşrulaştırmasında göz teması çok etkili bir araçtır. İletişimde karşılaşmalarda, sohbetlerde, alışverişlerde, konuşmalarda, göz teması, inandırıcı kılma, güven verme, ikna etme ve meşru kılmada oldukça etkili bir faktördür. Göz teması, iletişim kuran taraflar arasında sosyal bağları kurmak ve güçlendirmek için güçlü bir görsel araçtır. Yüz algılama, cinsiyet algısı ve yüz ifadesini farketme gibi iletişimdeki çeşitli algısal süreçler üzerinde güçlü etkileri olan göz teması, meşrulaştırmayı ve dolayısıyla haklılaştırmayı olumlu yönde etkiler.

İlk insan birlikteliğinden itibaren iletişim aracı olan beden, kendi dışındaki toplumsal muhiti, onunla diyalektik ilişki içinde hem etkiler hem de ondan etkilenir. Duygu ve düşüncelerin, hatta bazen kararların bir yansıması, bir tezahür alanı olarak beden, insanların birbirlerini tanıma süreçlerinde, birbirleri hakkında fikir sahibi olmalarında, birbirlerini anlamalarında, birbirleriyle ilgili karar vermelerinde veya tanımlamalar yapmalarında, meşruiyetin iletişimsel olarak gerçekleşmesinde, iletişimsel meşrulaştırmalarda ve meşrulaştırma iletişimlerinde etkili olur. Bedenin ve duruşunun, iletişimin etkinliğini sağlayan, meşrulaştırmayı gerçekleştirerek iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçeklik kazanmasında en önemli unsur olduğu söylenebilir. Bütün beden hareketleri, beden dili, bedensel tezahürler, meşruiyetin iletişimselliğinde, iletişim süreçlerinde meşruiyet kazandırmada olumlu veya olumsuz, güçlü veya zayıf bir şekilde etkili olur. Bundan dolayı iletişim sürecinde bedenin bilinçli bir biçimde işlevselleştirilmesi çok önemlidir. Bütün dilsel ilişkiler ve iletişimsellikler, tüm iletişimsel etkileşimlerle meşrulaştırma ilişkileri beden üzerinden dışsallaşır, nesnelleşir ve böylece meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, beden aracılığıyla inşa olur, teşekkül eder ve anlam kazanır (Okumuş, 2026: 77).

SONUÇ

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, maddeler halinde şöyle sıralanabilir:

1. Meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin (MİG) toplumsal hayatta inşa olmasında temel bileşenlerden olan gerçeklik, meşruiyetin iletişim düzleminde toplumun temel boyutlarından biri olarak gerçekleşmesinin ifadesidir. Gerçeklik, iletişimsel meşruiyetin toplumda nesnelleşip somut olarak açığa çıkmasının ve toplumsal ilişkilerde geçerli olmasının zorunlu bileşenidir. İletişim, meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin bir diğer temel bileşenidir. İletişim, toplumun varlığı, meşruiyetin işlemesi ve toplumsal aktörler arası ilişkilerin meşrulaştırma sürecinde gerçekleşmesinin zorunlu boyutudur. Meşruiyet ise MİG'in belkemiğidir. Meşruiyet olmadan bir bütün olarak meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinden bahsetmek mümkün değildir. Meşruiyet mekanizması ve meşrulaştırma ilişkileri olmadan iletişim, gerçeklik, toplumsal gerçeklik, kısaca toplum diye bir varlık olmaz. Toplumun zorunlu boyutu olarak meşruiyet mekanizması ve meşrulaştırma ilişkileri, hayatı anlamlı bir şekilde yaşamak için elzemdir.

2. Gerçeklik, iletişim ve meşruiyetin üçü birlikte toplum denilen varlığın var olarak hayatiyetini sürdürmesinde gerekli unsurlar olarak meşruiyetin iletişimsel gerçekliği üçgenini meydana getirmektedir. Böylece toplum, meşruiyet, iletişim ve gerçeklik gibi dört temel unsur, meşruiyetin iletişimsel gerçekliği dairesini teşkil etmektedir. Meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, insan için zorunlu olan toplum varlığının ayrılmaz bir boyutudur. Meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, toplumda, toplumsal-iletişimsel ilişkilerde

bir insanın, grubun, kurumun, organizasyonun veya iktidarın beden, söz, söylem, karar ve eyleminin, iletişimde bulunduğu toplumsal aktörler nezdinde inandırıcı, ikna edici, haklı, makul, geçerli ve makbul, yani meşru olarak algılanması durumudur. Toplum, toplumsallık, toplumsal ilişkiler, iletişime dayanır, iletişimle kurulur ve sürdürülür. İletişim ve iletişim ilişkileri ise meşruiyet temelinde inşa edilir ve devam ettirilir. İletişim meşruiyetle anlam kazanırken, meşruiyet iletişimle varlık boyutu elde eder. Nitekim insanlar, organizasyonlar, siyasi oluşum veya partiler, kuruluşlar, bütün süreçlerde, bütün işlerinde iletişim yoluyla meşruiyet ve meşruiyete dayalı iletişim arayışına girerler. Bu durumda meşruiyetin iletişimsel gerçekliği; meydana gelen bir durumun, alınan bir kararın, yapılan bir işin, bir kurumun, bir eylem veya davranışın, bir uygulamanın, toplumda geçerli mana, inanç, eylem, ahlak, değer ve duygu durumları ekseninde insanlar katında izah olunmuşluğu, makbüllüğü, makullüğü, haklılığı, rıza ile kabulü ve geçerliliği olarak kendini gösteren meşruiyetin, insanların içinde yaşadıkları, sürekli bir diyalektik münasebetle birbirlerini inşa ettikleri toplumsal ve kültürel evrende karşılıklı olarak irtibat halinde olmaları anlamında iletişime ait alanda, iletişim boyutunda meşrulaştırma sürecinde varlığa çıkan gerçekliği anlamına gelir.

3. MİG, toplumda çeşitli boyut ve etkenlerle işleyişte bulunur, varlığını sürdürür. Düşünce, inanç, ahlak, bilgi, duygu ve hukuk boyutlarına ek olarak dil de MİG boyutlarındandır. Yine din, eğitim, bilim ve bilgi, beden, kültür, medeniyet, inanç, düşünce, ideoloji ve dünya görüşü, ahlak, siyaset, adalet ve hukuk, ekonomi, toplumsal normlar, gelenek, zaman ve mekân gibi etkenlerin yanı sıra dil de MİG etkenlerindendir. Toplumsal hayatta insanlar arasında konuşmayı, anlaşmayı, iletişim kurmayı, meşruiyet ilişkilerini inşa etmeyi temin eden dil, MİG'in toplumsal olarak inşası ve işleyişinde temel boyutlardandır. Toplumsal ve iletişimsel bir pratik olarak dil, boyut olarak sahip olduğu birikimle meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinin toplumsal olarak inşasında güçlü bir etken olarak varlık gösterir. Toplumsal-iletişimsel ilişkilerde canlı bir varlık olarak dil, toplumsal hayatın kalbidir. MİG etkenleri arasında önemli bir unsur olan dil, toplumda, toplumsal ilişkilerde ve iletişimsel meşruiyet etkileşimleri düzleminde varlığını etkili bir şekilde gösterir. Toplum ve toplumsal aktörler, gerçeklik dünyasında dilin belirleyici olduğu iletişime, iletişimsel meşruiyet ilişkileriyle var olurlar. Toplumsal-iletişimsel ilişkilerin inşasında ve bu ilişkilerdeki meşruiyet mekanizmasının işleyişinde, toplumsal grup ve kurumların, siyasi kurum ve kuruluşların ve iktisadi yapılarla ekonomik etkinliklerin ifade biçimlerinde, kimliklenmelerinde, dil, bütün şekil ve içerikleriyle temel belirleyici etkenlerdendir.

4. Meşruiyet ve iletişim dahil dil-toplum ilişkileri, karşılıklı, karmaşık ve çeşitlilik içeren bir yapısalığa sahiptir. Toplumsal aktörlerin müştereken paylaştıkları bir sistem olarak dil, toplumla birlikte ortaya çıkıp gelişirken toplum da dille birlikte kurulur, gelişir, iletişimsel etkileşimlerini gerçekleştirir ve varlığını devam ettirir. Bu bağlamda denilebilir ki dil, meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde temel bir boyuttur. Dil, meşruiyetin iletişimsel olarak gerçekleşmesinde etkili faktörlerdendir. Dil, bütün işaret boyutlarıyla, sözel, bedensel, kavramsal, anlamsal, sembolik, üslupsal ve söylemsel olarak meşruiyetin iletişimselliğinde ve iletişimsel düzlemde gerçekliğe çıkmasında çok mühim bir rol oynar.

5. Dil, toplumsal bedenin ana unsurlarından biri olarak iletişimin, meşrulaştırmanın ve iletişimsel meşruiyetin can damarıdır. Dil, boyutsal, işlevsel, biçimsel ve içeriksel birikimiyle, kelime, kavram ve ifadeleriyle, vurgularıyla, imalarıyla, cümle formu ve kurgularıyla, ritmi ve sembolizmiyle toplumsal iletişimde meşrulaştırma

ilişkilerinde tesirli olur. Dil, bir fikri ve eylemi kamuoyu tarafından ve iletişim halindeki insanlarca kabul edilebilir hale getirmek için gerekçelendirme ve haklılaştırma görevinde bulunur. Görüldüğü üzere dil, meşruiyetin iletişimsel gerçekliğinde önemli boyut ve etkenlerdendir. İletişimsel meşruiyet ilişkilerinde dil, insanların sosyalleşmeleri ve birbirleriyle anlaşıp uzlaşmalarında temelli bir rol oynar.

6. Çalışmanın önemli sonuçlarından biri olarak denilebilir ki dilin çok önemli bir tezahür alanı, sahnesi, mekânı ve aracı olarak beden, beden sosyolojisinin de açıkça ortaya koyduğu gibi toplumsal ilişkilerin, iletişimsel etkileşimin, meşruiyet ilişkilerinin en önemli dilsel-iletişimsel araçlarından biridir. Meşruiyetin iletişimsel gerçekliği, toplumsal-iletişimsel ilişkilerle meşruiyet ekseninde insan bedenlerinin toplumda etkileşimsel tezahürleriyle gerçeklik kazanır.

KAYNAKÇA

- ADAMS, James Luther ve Thomas Mikelson (1987). "Legitimation", **The Encyclopedia of Religion**, Cilt: 8, ss. 499-509, Editör: **Mircea Eliade**, Macmillan Publishing Company, New York.
- ADORNO, Theodor W. (2014). **Kültür Endüstrisi-Kültür Yönetimi**, Çev. Nihat Ülner, Mustafa Tüzel ve Elçin Gen, İletişim Yayınları, İstanbul.
- AKKANAT, Salih (2011). **Şiddet ve İktidar: Şiddetin "Meşruiyetinden "Meşruiyetin Şiddetine"**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AKYÜZÖĞLU, İlyas (2012), **Hz. Muhammed ve Dört Halife Döneminde İktidarın Meşruiyet Kaynakları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ALARANTA, Toni (2011). **The Enlightenment Idea of History as a Legitimation Tool of Kemalism in Turkey**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Helsinki, Helsinki
- ALBAYRAK, Fatih Mehmet (2023). **İslam Hukukunda Siyasal İktidarın Temelleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- ALKAN, Türker (1979). **Siyasal Toplumsallaşma**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ALYAKUT, Ömür (2019). **Kültürel Meşruiyet Kuramı Üzerinden Kültür Dönüşümünü Okumak: Meşru Beslencenin Reklamlarla Aktarımı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- ANANDA, Rizki ve Nova Sari (2021). "Linguistic Legitimation Strategies Employed by Members of an Indonesian Political Party", **Studies in English Language and Education**, Cilt: 8, Sayı: 3, ss. 1248-1266.
- AŞKIN, Deniz (2018). **Türkiye’de Medreseler, Seydalık ve Meşruiyet Arayışları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- ATAY, Ender Ethem (1997). "Hukukta Meşruiyet Kavramı", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 121-66.
- AVCI, Artun (2008), **Türkiye’de Kamusal Alan ve Televizyon: Vatandaş Televizyonundan Tüketici Televizyonuna Dönüşüm Süreci**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BENVENISTE, Emile (1995). **Genel Dilbilim Sorunları**, Çev. Erdim Öztokat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- BERGER, Peter L. (1967). **The Sacred Canopy**. Doubleday, Garden City.
- BERGER, Peter L. ve Thomas Luckmann (1967). **The Social Construction of Reality**, Allen Lane The Penguin Press Great Britain.

- BERGER, Peter L. ve Thomas Luckmann (1971). "Sociology of Religion and Sociology of Knowledge", **Sociology of Religion**, Editör: **Roland Robertson**, Penguin Books, England.
- BİLGİ, Bekir Fatih (2023), **İslamiyet Öncesi Türk Devlet Geleneğinde Meşruiyet Anlayışı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- BOULDING, Kenneth E. (1974). "The Communication of Legitimacy". **Perspectives (1969-1979)**, Cilt: 6, Sayı: 2, <https://scholarworks.wmich.edu/perspectives/vol6/iss2/4> (Erişim tarihi: 21.04.2023).
- BRAUER-JOHNSON, Mikkel (2019). **Legitimacy Management in Project-Based Organisations: Communicative Legitimation of Client Relationships in Danish Marketing Agencies**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aarhus University, Institut for Virksomhedsledelse, Aarhus.
- BRECHT, Arnold (1970). **Political Theory: The Foundations of Twentieth-Century Political Thought**, Princeton University Press, 3. Baskı, Princeton ve New Jersey.
- BRUMMER, James J. (1991). **Corporate Responsibility and Legitimacy**, Green Wood Press, New York ve London.
- CÂBİRÎ, Muhammed Abid (1997). **Arap Aklının Oluşumu**, Çev. İbrahim Akbaba, İz Yayınları, İstanbul.
- ÇATALBAŞ, Serkan Gıyas (2021). **İktidarın Meşrulaştırılmasında Eğitim Politikaları (1920-2015)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÇETİN, Fatma Gökçen (2019). **Siyasal İktidarın Meşrulaştırılmasında Politik Semboller: Tek Parti Dönemi (1923-1938)**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÇETİN, Halis (2001). **Siyasal İktidar ve Meşruiyet: Meşruiyetin Tipolojisi, Fonksiyonları ve Araçları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÇETİN, Kübra (2025). Akışkan Cinsiyet Kimlikli Bireylerin Sosyal Dışlanma Deneyimleri ve Dini Meşrulaştırma Biçimleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- DAHLGREN, Peter (2005). "The Internet, Public Spheres, and Political Communication: Dispersion and Deliberation", **Political Communication**, Cilt: 22, Sayı: 2, ss.147-62.
- DE SAUSSURE, Ferdinand (1985). **Genel Dil Bilim Dersleri**, Çev. Berke Vardar, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara.
- ERKMAN, Fatma (1987). **Göstergebilime Giriş**, Alan Yayınları, İstanbul.
- FÂRÂBÎ (1995). **es-Siyâsetü'l-Medeniyye**, Editör: **Ali Bû Melham**, Dâr ve Mektebetü'l-Hilâl, Beyrut.

- FÂRÂBÎ (1996). **İhsâ'ü'l-'Ulûm**, Editör: **Ali Bû Melham**, Dâr ve Mektebetü'l-Hilâl, Beyrut.
- FÂRÂBÎ (2008). **Kitâbu'l-Huruf: Harfler Kitabı**, Çev. Ömer Türker, Litera Yayıncılık, İstanbul.
- FINDIKOĞLU, Z. Fahri (1958). **İçtimaiyat, Hukuk Sosyolojisi**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- GADAMER, Hans-Georg (1998). "İnsan ve Dil". **Yolcular**, ss. 29-36.
- GELLNER, Ernest (1974a). **Legitimation of Belief**, Cambridge University Press, London.
- GELLNER, Ernest (1974b). **The Devil in Modern Philosophy**, Kegan Paul, Routledge, London ve Boston.
- GELLNER, Ernest (1983). **Nations and Nationalism**, Oxford UK, Blackwell.
- GÜVEN, Sevgi Kesim (2007). **Gözetim Toplumu ve Toplumsal Meşruiyet**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- HABERMAS, Jürgen (1975). **Legitimation Crisis**, Beacon Press, Boston.
- HABERMAS, Jürgen (1981a). **Theorie des kommunikativen Handelns. Band I: Handlungsrationen und gesellschaftliche Rationalisierung**, Suhrkamp, Frankfurt.
- HABERMAS, Jürgen (1981b). **Theorie des kommunikativen Handelns. Band II: Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft**, Suhrkamp, Frankfurt.
- HABERMAS, Jürgen (1996). **İletişimsel Eylem Kuramı**, Çev. Mustafa Tüzel, Kalcı Yayınevi, İstanbul.
- HABERMAS, Jürgen (2001). **İletişimsel Eylem Kuramı, 1. Cilt / Eylem Rasyonelliği ve Toplumsal Rasyonelleşme, 2. Cilt / İşlevselci Aklın Eleştirisi Üzerine**, Çev. Mustafa Tüzel, Kalcı Yayınevi, İstanbul.
- ITIER, Roxane J. ve Magali Batty (2009). "Neural Bases of Eye and Gaze Processing: the Core of Social Cognition" **Neuroscience and Biobehavioral Reviews**, Cilt: 33, Sayı: 6, ss. 843-863.
- JIANG, Jing, Kamila Borowiak, Luke Tudge, Carolin Otto ve Katharina von Kriegstein (2017), "Neural Mechanisms of Eye Contact When Listening to Another Person Talking", **Soc Cogn Affect Neurosci**, Cilt: 12, Sayı: 2, ss. 319-28.
- KALKAMANOVA, Assem (2022). **The Language of Legitimation in Authoritarian Regimes: A Multiple-case Study of Kazakhstan and Russia**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Szeged Doctoral School of Law and Political Sciences, Szeged.
- KAYALI, Kurtuluş (1994). **Ordu ve Siyaset: 27 Mayıs-12 Mart**, İletişim Yayınları, İstanbul.

- KICIOĞLU, Nuri Fudayl (2024), **Egemenlik Öncesinde Devlet ve Siyaset: XVII. Yüzyıl Osmanlı Nasihatnamelerinde Siyasal Meşruiyet**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KIHLSTRÖM, Anita (2020). **Communicative Legitimacy: Habermas and Democratic Welfare Work**, Palgrave Macmillan, Switzerland.
- KORTHAGEN, Iris ve Ingmar Van Meerkerk (2014). "The Effects of Media and their Logicon Legitimacy Sources within Local Governance Networks: A Three-Case Comparative Study", **Local Government Studies**, Cilt: 40, Sayı: 5, ss. 705-28.
- KURĞAN, Erdal (2022), **The Concept of 'Meşrutiyyet' in the Context of the Secularization of Legal and Political Knowledge in the Ottoman Empire (1860-1911)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KURT, Sibel (2022). **Kurumsal Sosyal Sorumluluk İletişiminin, Şüphencilik ve Ahlaki Meşruiyet İlişkisi Üzerindeki Düzenleyici Rolü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- LIPSET, Seymour Martin (1986). **Siyasal İnsan**, Çev. Mete Tunçay, Teori Yayınları, Ankara.
- MANHEIM, Karl (1954). **Ideology and Utopia: An Introduction to the Sociology of Knowledge**, Routledge ve Kegan Paul, London.
- NAIME, Monica (2020). "Legitimacy of Public Organizations Through Time: Communicating the Case of the 43 Disappeared Students in Mexico", **Iberoamericana – Nordic Journal of Latin American and Caribbean Studies**, Cilt 49, Sayı: 1, ss. 85-95.
- OKUMUŞ, Ejder (2005). **Dinin Meşrulaştırma Gücü**, Ark Kitapları Yayınevi, İstanbul..
- OKUMUŞ, Ejder (2009). "Bedene Müdahalenin Sosyolojisi", **Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 2, ss. 1-15.
- OKUMUŞ, Ejder (2010). "Meşruluğun Sosyolojisi", **Meşruluğun Toplumsal Gerçekliği**, ss. 13-44, Editör: **Ejder Okumuş**, İnsan Yayınları, İstanbul.
- OKUMUŞ, Ejder (2018). "Din ve Siyaset Konusunda Basının Topluma Etkisi", **Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri**, ss. 35-66, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- OKUMUŞ, Ejder (2024). "Siyaset Bağlamında Medya-Toplum İlişkileri", **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 64, ss. 97-115.
- OKUMUŞ, Ejder (2026), **Meşruiyetin İletişimsel Gerçekliği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- O'NEIL, John (1989). **The Communicative Body Studies in Communicative Philosophy, Politics, and Sociology**, Northwestern University Press, Evanston.
- ORTA, Nermin (2013). **Meşrulaştırma Aracı Olarak Sinemada Tecavüz: 1990 Sonrası Türkiye'de Bağımsız Sinema Üzerine Eleştirel Bir Analiz**,

- Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- ÖZKAZANÇ, Alev (1998). **Türkiye’de Siyasi İktidar ve Meşruiyet Sorunu: 1980’li Yıllarda Yeni Sağ**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÖZMEN, Seçkin (2004). **Kamusal Alan Olarak Televizyonda Devlet Otoritesine Direnenler ve Televizyon Dizilerinde Temsili**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- PRADO-ROMAN, Camilo, Francisco Diez-Martin ve Alicia Blanco-Gonzalez (2020). "The Effect of Communication on the Legitimacy and Performance of Organizations", **Revista Brasileira De Gestão De Negócios RBGN**, Cilt: 22, Sayı: 3, ss. 565-81.
- SCHNEIDER, Steffen, Frank Nullmeier ve Achim Hurrelmann (2007). "Exploring the Communicative Dimension of Legitimacy: Text Analytical Approaches". **Legitimacy in an Age of Global Politics**, ss. 126-54, Editör: **A. Hurrelmann, S. Schneider ve J. Steffek**, Palgrave Macmillan, London.
- SENJU, Atsushi ve Mark H. Johnson (2009). "The Eye Contact Effect: Mechanisms and Development", **Trends in Cognitive Sciences**, Cilt: 13, Sayı: 3, ss. 127-34.
- STERNBERGER, Dolf (1968). "Legitimacy", **International Encyclopedia of the Social Sciences**, Cilt: 9, ss. 245-248, Editör: **David L. Sills**, The Macmillan Company.
- TANDOĞAN, Hasan Selçuk (2025). **Meşruiyet ve Otorite Kavramları Bağlamında Karizmatik Liderli**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- TOLAND, Judith Drick (1983). **The Dialogue Between State and Individual: An Analysis of Inca Legitimation As A Communication Process**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Northwestern University, Evanston.
- TURNER, Bryan S. (1984). **The Body and Society, Explorations in Social Theory**, Basil Blawelck, Oxford.
- TÜRK, Gül Dilek (2018). **İbn Haldun Bağlamında Yönetim Sistemlerinin Meşruiyet Sorunu ve Meşruiyetin İnşası**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- UÇAR, Şahin (1997). **Tarih Felsefesi Meseleler**, Nehir Yayınları, İstanbul.
- VAN DIJK, Teun A. (1993). "Principles of Critical Discourse Analysis", **Discourse & Society**, Cilt: 4, Sayı: 2, ss. 249-83.
- VAN DIJK, Teun A. (1999). "Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları", **Medya, İktidar, İdeoloji**, ss. 271-327, Editör ve Çev. **Mehmet Küçük**, Ark Yayınları, İstanbul.
- VARDAR, Berke (1982). **Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- VINCENT, Mosco (1996). **The Political Economy of Communication**, Sage Publications, London, California ve New Delhi.

- WACH, Joachim (1995). **Din Sosyolojisi**, Çev. Ünver Günay, İFAV Yayınları, İstanbul.
- WEBER, Max (1985). **Protestan Ahlâkı ve Kapitalizmin Ruhu**, Çev. Zeynep Aruoba, Hil Yayınları, İstanbul.
- WEBER, Max (1993). **Sosyoloji Yazıları**, Editör: **H. H. Gerth ve C. W. Mills**, Çev. Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- WEBER, Max (1995). **Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı**, Çev. Özer Ozankaya, İmge Yayınları, Ankara.
- WEBER, Max (2019). **Economy and Society**, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London ve England.
- WELINDER, Axel (2023). **Legitimizing Sustainability Talk in Retail Talk - The Case of IKEA's Sustainability Journey**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Lund University School of Economics and Management, Lund.
- WOODS, Nicola (2006). **Describing Discourse: A Practical Guide to Discourse Analysis**, Oxford University Press, New York.
- YILDIRIM, Ali ve Hasan Şimşek (2000). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- YIN, Robert K. (2016). **Qualitative Research from Start to Finish**, The Guilford Press, 2. Baskı, New York.
- YOLCU, Faruk Selahattin (2023). **Darbelerin Siyasi Meşruiyetinin Sağlanmasında Medyanın Rolü: 12 Eylül, 28 Şubat ve 15 Temmuz Örnek**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

